

Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi Camil Visedo i Moltó.

Memòria d'activitats de 2014

JOSEP M. SEGURA MARTÍ

Es resumeix l'activitat realitzada al Museu durant l'any 2014 i se'n descriuen els diferents nivells d'actuació: administració i gestió, difusió, conservació i investigació.

Paraules clau: activitats 2014; visitants; exposicions; investigació; Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi (Alacant).

Se resume la actividad realizada en el Museo durante el año 2014, describiéndose sus diferentes niveles de actuación: administración y gestión, la difusión e investigación.

Palabras clave: actividades 2014; visitantes; exposiciones; investigación; Museo Arqueológico Municipal de Alcoi (Alicante).

Alcoi archaeological Museum. 2014 report of activities.

In this report we give an abridged account of the activities carried out at the Museum during the year 2014, stating its different levels of action, that is, Administration and Management, Publications and Knowledge spreading, preservation and research.

Key Words: activities 2014; visitors; exhibitions; research; The Arqueological Museum of Alcoi (province of Alicante).

INTRODUCCIÓ

La protecció i la promoció dels Béns Culturals de naturalesa arqueològica ha estat en 2014 una de les accions prioritàries del Museu d'Alcoi, i de manera destacada cal esmentar els treballs realitzats al jaciment del Puig d'Alcoi, on s'ha incorporat un nou cartell amb informació d'aquest poblat ibèric, i també s'han dut a terme diferents actuacions de neteja i conservació dels murs. Igualment ha estat una inversió molt significativa la creació i senyalització de la "Ruta Arqueològica de la Canal", a través de la qual –per la Via Verda i altres camins públics– es pot accedir caminant als abrics amb art rupestre de la Sarga (Alcoi) i al poblat ibèric del Puig d'Alcoi. Aquestes dues inversions van rebre una ajuda econòmica per part de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport.

L'Ajuntament d'Alcoi va redactar una proposta per delimitar l'entorn de protecció dels abrics I, II i III de la Sarga, al terme municipal d'Alcoi (declarats BIC i inclosos a la llista del Patrimoni Mundial de la UNESCO), amb la finalitat de complementar la declaració com a Bé d'Interés Cultural amb categoria de zona arqueològica, d'aquest conjunt d'art rupestre prehistòric. En 2013 l'Ajuntament d'Alcoi

va demanar a la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport la tramesa de l'expedient que, finalment, va ser incoat per resolució de la referida conselleria, l'ordre de la qual es va publicar al DOGV de 8 d'agost de 2014. Aquest entorn de protecció inclou un terreny circumdant respecte dels abrics (amb un radi mètric mínim de 200 metres), i al document es determinen les activitats i els usos permesos en aquest entorn, amb la finalitat de preservar el bé patrimonial declarat i el seu paisatge.

En relació amb aquest assumpte, al mes de setembre la directora general de Cultura, la senyora Marta Alonso, va visitar les pintures de la Sarga acompanyada per tècnics del seu departament, i a l'octubre ho va fer la Comissió del Llegat Històric de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, institució aquesta que havia rebut l'encàrrec de la Direcció General de Cultura de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport d'emetre un informe sobre la proposta de declaració de l'entorn de protecció dels referits abrics de la Sarga.

Pel que fa a la investigació arqueològica, un any més cal fer menció dels treballs que realitzen la Universitat d'Alacant i el Museu d'Alcoi, que des de 2013 porten endavant el projecte d'investigació –coordinat pel professor Ignasi Grau– sobre la implantació romana al sud valencià. Al mes

Visita de la directora general de Cultura als abrics de la Sarga.

Visita dels membres de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua als abrics de la Sarga.

de gener es van fer sondejos al jaciment romà de la Torre Redona (Alcoi), treballs dels quals es dóna notícia en les pàgines d'aquesta revista, i durant l'estiu es va realitzar una segona campanya d'excavacions al Cabeçó de Mariola (Alfara-Bocairent), en la qual van participar estudiants de la Universitat d'Alacant, a més de col·laboradors del Museu d'Alcoi i dos investigadors de la Universitat d'Arizona.

Un anys més s'han desenvolupat treballs d'excavació arqueològica i investigacions als jaciments paleolítics del Salt i l'Abric del Pastor, realitzats per un equip pluridisciplinari coordinat per la senyora Bertila Galván i el senyor Cristo M. Hernández (Universitat de La Laguna). Al mes de setembre, aquests arqueòlegs van presentar els resultats de les seues investigacions en aquests jaciments alcoians al XVII Congreso de la Unión Internacional de Ciencias Pre y Protohistóricas, celebrat a Burgos.

Per finalitzar aquesta introducció, hem d'esmentar que la propietat del Castell de Barxell ha iniciat les obres de consolidació d'aquesta fortalesa medieval. Les diferents fases dels treballs que es realitzen estan sotmesos a un seguiment arqueològic, amb interès de documentar les possibles troballes que contribuiran a millorar la informació d'aquest castell.

ADMINISTRACIÓ I GESTIÓ

El pressupost municipal de l'Ajuntament d'Alcoi de l'any 2014 ha atès les despeses ordinàries hagudes al Museu amb motiu de la realització de diferents activitats, per al manteniment de l'edifici i les instal·lacions, les quals han ascendit a un total de 37.235,69 euros. La Beca de Formació en Museografia i Museologia per a Llicenciats en Història, de 9 mesos de duració i dotada amb 6.150 euros, ha estat atesa pel pressupost de la Regidoria d'Educació.

SUBVENCIONS:

- RESOLUCIÓ de 25 de juliol de 2014, de la Direcció General de Cultura, per la qual es resol la convocatòria d'ajudes per a la conservació i protecció dels béns im-

mobles del patrimoni cultural de la Comunitat Valenciana, per la qual s'atorga una ajuda de 2.182,99 euros per a cofinançar les despeses per a la conservació de les restes del poblat ibèric del Puig d'Alcoi i per a la senyalització dels accessos al jaciment dins la "Ruta Arqueològica de la Canal".

- Resolució de 28 de novembre de 2014 de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, sobre ajudes per a foment i suport d'activitats de promoció cultural, per la qual s'atorga una ajuda de 4.000,00 euros per a cofinançar l'edició del llibre: *El oppidum ibérico de El Puig d'Alcoi. Asentamiento y paisaje en las montañas de la Contestania*.

INFORMES I CORRESPONDÈNCIA:

L'activitat administrativa ha generat 168 escrits d'eixida i 86 d'entrada, principalment correspondència referida a l'intercanvi bibliogràfic, documents sobre depòsits de materials arqueològics de què ha estat objecte el Museu; les sol·licituds per a l'estudi, la fotografia, etc., de les col·leccions, i el préstec de determinades peces de la col·lecció del Museu per a exposicions temporals; les memòries i la documentació de les convocatòries de subvencions; les notificacions del Departament d'Urbanisme pel que fa a les llicències d'obres i els informes del Museu en matèria de patrimoni sobre activitats urbanístiques, etc.

BIBLIOTECA

L'intercanvi de publicacions amb altres institucions i les adquisicions de llibres han representat en 2014 un increment de 143 volums.

La Biblioteca del Museu, integrada des de 2004 en la Xarxa de Biblioteques Municipals d'Alcoi, ha rebut l'assistència tècnica del personal de la Biblioteca Municipal Central, i ha vist ampliada la catalogació dels fons bibliogràfics que poden consultar-se al web <http://www.alcoi.org/es/areas/cultura/biblioteca/index.html>

LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONI

Estadístiques de les visites

En 2014 el Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi Camil Visedo Moltó ha estat obert al públic 361 dies:

- 1.- De dilluns a divendres, de 9 a 14 hores.
- 2.- Els dissabtes, diumenges i festius, d'11.30 a 13.30 hores, exceptuant-ne els festius següents:
- 3.- Dies 1 de gener, 3 i 4 de maig (festes patronals) i 25 de desembre.
- 4.- El personal del Museu ha guiat i explicat els continguts de l'exposició als 56 grups que ens han visitat.

Sobre el TOTAL de visitants (3.506) i el nombre de dies que el Museu ha obert al públic (361), s'obté la mitjana anual de 9,71 visitants diaris per al 2014.

RESUM VISITANTS 2014					
	DIES OBERT	NÚM. COL·LEC.	VISITES COL·L.	VISITES INDIV.	TOTAL VISITES
GEN.	30	0	0	49	49
FEB.	28	10	328	93	421
MARÇ	31	8	331	129	460
ABR.	28	3	180	91	271
MAIG	31	1	73	223	296
JUNY	30	11	329	57	386
JUL.	31	2	39	87	126
AGO.	31	2	25	127	152
SET.	30	2	63	119	182
OCT.	31	2	131	57	188
NOV.	30	5	192	88	280
DES.	30	10	558	137	695
TOTAL	361	56	2249	1257	3506

PERCENTATGES VISITES 2014		
	INDIVIDUALS	COL·LECTIVES
Locals	46,62 %	39,57 %
Comunitat Valenciana	27,84 %	53,40 %
Altres comunitats	17,50 %	4,76 %
Estrangers	8,04 %	2,27 %
	100,00 %	100,00 %

Exposicions

Entre l'11 de febrer i el 13 de març de 2014, la sala d'exposicions temporal del Museu va acollir la mostra "Monedes. Totes les cares de la Història", una exposició itinerant del Museu Arqueològic Provincial d'Alacant MARQ, que al seu pas per Alcoi va rebre un total de 832 visitants.

Cartells de la "Ruta Arqueològica de la Canal", instal·lats a la Via Verda, a l'àrea de descans de l'Estepar.

Activitats didàctiques

Els grups escolars que visiten les sales del Museu han rebut una atenció personalitzada per part del personal del Museu, i enguany s'han comptabilitzat fins a 73 visites guiades entre els 56 grups que ens han visitat.

Conferència al Salt impartida per la Dra. M.ª Dolores Garralda.

Inauguració de l'exposició "Monedes. Totes les cares de la Història".

El col·legi La Salle (Alcoi), el col·legi Sant Roc (Alcoi) i la Universitat d'Alacant van sol·licitar al Museu realitzar visites al jaciment paleolític del Salt. També es va atendre la petició del col·legi Sant Roc (Alcoi) per realitzar una visita guiada al poblat ibèric de la Serreta. Les pintures rupestres de la Sarga han estat molt visitades per la població escolar i per universitaris.

Entre març i novembre es van realitzar nou Jornades de Portes Obertes a les pintures rupestres de la Sarga, i es va poder visitar el jaciment un diumenge al mes, en horari d'11 a 14 hores, amb tres torns de visita guiada. L'activitat va registrar una mitjana diària de 165 persones, amb un total de 1.482 visitants. A aquestes xifres de visitants cal afegir 1.022 usuaris més que pertanyien a diferents grups escolars i altres col·lectius que havien sol·licitat la visita, als quals també se'ls van mostrar i explicar les pintures de la Sarga.

Coincidint amb l'estada a Alcoi de l'equip d'investigadors del jaciment del Salt, el dia 1 d'agost la professora M.ª Dolores Garralda (Departament de Zoologia i Antropologia Física. Facultat de Biologia de la Universitat Complutense de Madrid), va impartir la conferència "Los neanderthales de El Salt: aspectos bioantropológicos". L'acte es va celebrar a Vil·la Vicenta-El Salt, amb assistència d'un nombrós públic que va poder conèixer les darreres novetats sobre aquests aspectes, de la mà d'aquesta especialista en evolució humana i en l'espècie neandertal, i membre de l'equip d'investigadors que estudien el jaciment arqueològic del Salt.

Per segon any consecutiu, el Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics (CAEHA) i el Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó, van organitzar el cicle "10 excursions als voltants d'Alcoi i el seu patrimoni històric i arqueològic", amb visites a diferents jaciments arqueològics i llocs d'interès històric i patrimonial del terme municipal, guiades per especialistes. La principal novetat en aquesta segona edició és la incorporació de tres noves rutes: les ca-

ves de neu del Carrascal de la Font Roja, el patrimoni industrial del naixement del riu d'Alcoi i els vestigis urbans de la Guerra Civil a Alcoi. La resposta de la societat davant aquesta activitat de divulgació del nostre patrimoni va ser positiva, i es van registrar uns 700 participants al llarg de les 9 excursions realitzades, ja que la darrera excursió es va haver de suspendre per la pluja.

Publicacions

El dia 16 de juny es va presentar públicament el número 22-23 de la nostra revista *Recerques del Museu d'Alcoi*, corresponent a les anualitats de 2013-2014. Al referit acte el professor Mauro S. Hernández va impartir la conferència "Sobre l'origen de l'Art Esquemàtic: La Sarga (Alcoi), Barranc de Carbonera (Beniatjar) i Penya Escrita (Tàrbena)", tema aquest relacionat amb els continguts de l'edició.

Acte de presentació del número 22-23 de la revista *Recerques del Museu d'Alcoi*.

Participació de les diferents activitats del cicle "10 excursions als voltants d'Alcoi i el seu patrimoni històric i arqueològic". 1. Caves de neu del Parc Natural de la Font Roja; 2. El Castellar; 3. Muralles i torres medievals d'Alcoi; 4. La Serreta; 5. Excavacions al jaciment paleolític del Salt; 6. Patrimoni industrial del riu d'Alcoi; 7. La Mola Alta de Serelles; 8. Refugi antiaeri de Cervantes.

Publicacions de Nicolau Primitiu donades al Museu.

Presentació de la comunicació sobre les monedes del Museu al XV Congrés Nacional de Numismàtica.

S'ha reeditat el tríptic amb informació sobre les pintures rupestres de la Sarga, que incorpora el calendari de les Jornades de Portes Obertes de 2014.

Cal fer menció de la revisió i actualització dels continguts de la pàgina web del Museu, la qual permet consultar i descarregar la totalitat de les publicacions del Museu (revista *Recerques del Museu d'Alcoi*, quaderns didàctics i monografies).

Així mateix, i pel que fa al repositori de revistes amb accés obert RACO, disponible a www.raco.cat/index.php/RecerquesMuseuAlcoi, les estadístiques de 2014 donen un total de 17.168 consultes dels diferents articles de la nostra revista.

LA CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI

Actuacions arqueològiques i depòsits de materials

La Direcció General de Patrimoni Cultural Valencià, de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, en l'àmbit d'aquestes comarques ha autoritzat la realització de diferents actuacions arqueològiques: excavacions ordinàries, actuacions de conservació d'estructures i una actuació patrimonial. Els materials arqueològics recuperats en aquests treballs s'han depositat al Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi.

Els treballs arqueològics de 2014 han estat els següents:

- Excavació arqueològica ordinària al Salt (Alcoi).
- Excavació arqueològica ordinària a l'Abric del Pastor (Alcoi).
- Excavació arqueològica ordinària al Cabeçó de Mariola (Alfafara).
- Seguiment i documentació arqueològica del treballs de consolidació del Castell de Barxell. Fase prèvia.
- Conservació del llenç sud de la muralla al Castell d'Almirra (El Camp de Mirra).

- Senyalització de la ruta d'accés al jaciment del Puig (Alcoi).
- Intervenció arqueològica "Arqueoacústica en la manifestaciones rupestres macroesquemáticas" a La Sarga, Pla de Petracos i Vall de Laguar.

Donació de materials

Les senyores Concepción, Nieves i Pilar Lluç Visedo, nebodes de l'arqueòleg Camil Visedo Moltó, han lliurat al Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó un lot de material bibliogràfic amb treballs de l'erudit valencià Nicolau Primitiu Gómez, integrat per 7 publicacions i 6 impresos datats entre 1935 i 1956.

El senyor Josep Tormo Colomina ha fet donació gratuïta al Museu de 303 fotografies amb vistes urbanes de poblacions de les comarques de l'Alcoià i el Comtat, realitzades pel donant durant les dècades de 1970 i 1980.

El senyor Alberto Molines Vos, ha fet donació gratuïta a l'Ajuntament d'Alcoi d'onze pintures datades entre 1972 i 1977, de les quals n'és l'autor, les quals han estat incorporades a l'inventari de la col·lecció d'Art de l'Ajuntament d'Alcoi.

Préstec de materials

El Museu va atendre la sol·licitud del Museu Arqueològic d'Alacant (MARQ) sobre el préstec temporal d'un podall ibèric de ferro (núm. inv. 1.395), provinent del jaciment del Cabeçó de Mariola (Alfafara, Bocairent), perquè formara part de l'exposició "Producción y consumo del vino en Alicante", que va tenir lloc al MARQ entre els mesos de juliol de 2014 i gener de 2015.

També es va atendre la sol·licitud del Museu Paleontològic i de les Ciències d'Alcoi, i l'Asociación Paleontológica Alcoyana Isurus, sobre el préstec de 10 peces dentàries fòssils de rinoceront del període Plistocè, per a una exposició

Sondeig arqueològic al jaciment romà de la Torre Redona.

Excavacions al Cabeçó de Mariola.

temporal, durant un període d'un any i prorrogable. Els fòssils procedeixen de diferents jaciments del terme d'Alcoi: el Baradello, Plaça de la República i Carretera del Molinar.

Inventari de materials

La catalogació de fons arqueològics ha incorporat a l'inventari del Museu els materials depositats com a conseqüència dels depòsits de materials, producte de les actuacions arqueològiques que durant l'any han tingut com a escenari l'àmbit territorial del Museu d'Alcoi, i s'ha prosseguit amb la tasca de revisió dels fons documentals dels expedients de jaciments. Com en altres anys, personal del Museu ha realitzat una actualització dels inventaris d'altres col·leccions de titularitat municipal: la Col·lecció d'Art de l'Ajuntament d'Alcoi i la Col·lecció de Maquinària Industrial de l'Ajuntament d'Alcoi. En aquestes i altres activitats cal fer menció de la participació de la senyora Tamara Peña Castillo, que enguany ha tingut una beca de formació al Museu.

L'ACTIVITAT INVESTIGADORA

Del 28 al 30 de novembre va tenir lloc a Madrid, a la seu del Museu Arqueològic Nacional, el XV Congrés Nacional de Numismàtica. Les historiadores Immaculada Garribós Albert i Judith Santos-Olmo Santamaria, col·laboradores del Museu d'Alcoi i especialistes en numismàtica, van presentar al referit congrés la comunicació "El Museo Arqueológico Municipal de Alcoi (Alicante) y sus fondos numismáticos", en la qual van donar a conèixer les monedes d'aquest Museu.

Durant 2014 les col·leccions del Museu han estat estudiades per diferents investigadors: la senyora Oreto García Puchol sol·licita extreure mostres de restes humanes de diferents jaciments per a realitzar estudis d'ADN; el senyor

Joan Emili Aura Tortosa sol·licita mostres de diferents jaciments per a la realització d'analítiques i datacions radiocarbòniques de restes humanes mesolítiques; el senyor Aitor Pérez i Escobar ha realitzat estudis de les excavacions dels anys 1986-87 del jaciment ibèric del Puig d'Alcoi; el senyor Pablo García Borja ha realitzat un estudi per a la seua tesi doctoral sobre les ceràmiques neolítiques de la Cova del Moro d'Agres, Coveta Emparetà de Bocairent i Cova Negra de Gaianes; el senyor Alejandro Guzmán Villegas ha realitzat un estudi de peces metàl·liques per a la seua tesi doctoral sobre bronzes romans a la província d'Alacant; la senyora Raquel Blasco Calatayud sol·licita documentació relacionada amb el jaciment islàmic del Castellar per al seu treball "Revitalización del patrimonio local de Alcoi, El Castellar"; el senyor Miguel Tordá Valcárcel sol·licita estadístiques de visites i activitats relacionades amb el museu per al seu estudi sobre turisme; la senyora M.ª Paz de Miguel realitza motlles dentaris de restes humanes de diferents jaciments; els senyors Iván Amorós, Ignasi Grau i Mireia López estudien les terracotes ibèriques de la Serreta per al seu treball relacionat amb les pràctiques religioses en el món ibèric; i la senyora Isabel Collado Beneyto estudia restes òssies de la Coveta Emparetà (Bocairent).

Com ha quedat indicat en la introducció d'aquesta memòria, en 2014 el Museu d'Alcoi ha participat amb la Universitat d'Alacant en el projecte d'investigació sobre la implantació romana en el sud valencià. Dins d'aquest projecte, al juny i juliol ha sigut la segona campanya de treballs d'excavació al jaciment ibero-romà del Cabeçó de Mariola (Alfafara-Bocairent), i al mes de gener es van realitzar uns sondejors arqueològics al Mas de la Torre Redona, situat a la partida de Polop Alt (Alcoi). Tota aquesta activitat arqueològica ha tingut la seua continuïtat al laboratori del Museu d'Alcoi, on s'han realitzat les diferents tasques de restauració, ordenació, inventari, etc., dels materials recuperats.